

GESCHIEDENIS VAN DE RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUGGE-OOSTENDE

door Jozef VAN OOTEGHEM

Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brugge

1. De Franse tijd.

1.

Per decreet van 1 oktober 1794 werden de Zuidelijke Nederlanden en het Prinsbisdom Luik bij de Franse Republiek ingelijfd en verdeeld in negen departementen, die in 1814 de Nederlandse en in 1830 de Belgische provincies zouden worden (de oprichting van het Groot Hertogdom Luxemburg buiten beschouwing gelaten).

Bij het Verdrag van Campo Formio dat Frankrijk en Oostenrijk op 17 oktober 1797 afsloten werd de annexatie bij Frankrijk definitief.

De annexatie bij Frankrijk had tot gevolg dat het Franse decreet van 16-24 augustus 1790 betreffende de rechterlijke organisatie van toepassing werd in de geannexeerde gebieden.

Dit decreet voorzag de oprichting van rechtbanken van koophandel in de steden, waar de overheid zulks nuttig oordeelde.

Deze rechtbanken van koophandel hadden tot opdracht alle handelsgeschillen, zowel die te land als te water, te beslechten.

Ze bestonden uit vijf rechters, gekozen door en uit de vergadering van handelaars, kooplui, nijveraars, reders en scheepskapiteins van de stad waar de rechtbank zetelde.

Bij wet van 24 september 1798 (3 vendémiaire an VII) werden op het grondgebied van de "*neuf départements réunis*" (het huidige Koninkrijk België en het Groot Hertogdom Luxemburg) tien rechtbanken van koophandel opgericht namelijk te Antwerpen, Bergen, Brussel, Doornik, Gent, Leuven, Luik, Namen, Oostende en Luxemburg.

2.

In het proces-verbaal van de vergadering van 2 november 1798 (12 brumaire an VII) tot oprichting van de rechtbank van koophandel te Oostende (gepubliceerd in 1898 ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de rechtbank) leest men :

"Ce jourd'hui, 12 brumaire an VII, à quatre heures de relevée, les citoyens ayant droit de voter dans l'assemblée des négociants, banquiers, marchands, armateurs et capitaines de navire, convoqués par l'administration municipale de ce canton, s'étant réunis dans une des salles de la maison commune en suite de diverses publications et affiches faites par la susdite municipalité à l'effet de choisir les suppléants d'un tribunal de commerce à fixer en cette commune en vertu de la loi du 3 Vendémiaire an VII on a procédé ainsi qu'il suit."

Het proces-verbaal vermeldt dat een lijst van 87 personen ingeschreven in het "*registre civique*" werd voorgelegd en dat 28 ervan erkend werden als stemgerechtigd.

Frederik Belleroche werd tot voorzitter van de rechtbank verkozen en werd in die functie geïnstalleerd na voorafgandelijk de volgende eed te hebben afgelegd :

"Je jure haine à la royauté et à l'anarchie, attachement et fidélité à la République et à la Constitution de l'an III."

Werden tot rechters verkozen : Louis Devette, Ignace de Coninck, Jean De Gruyter en Jacques Serruys.

Werden tot plaatsvervangende rechters verkozen : Mathieu Brisse, Cooney senior, Mathieu Ocket en Sedron Belpère.

In het proces-verbaal vindt men ook een pijnlijk staaltje van de verfransing waaraan de geannexeerde gebieden onderworpen werden want er blijkt uit dat de oudste aanwezige handelaar de vergadering niet kon voorzitten omdat hij de Franse taal niet kende :

"Le citoyen Ratsé, ayant été reconnu le plus âgé, a été invité par l'assemblée à remplir les fonctions de président d'âge. Il s'en est excusé, ne sachant la langue française ; en conséquence, le citoyen Jean De Gruyter, père, comme plus âgé ensuite, a occupé cette place."

De verkozen rechters verkozen zelf tot griffier Jean Baptiste Hubert Serruys, die een vermaard jurist was en die voor de annexatie bij Frankrijk *"Advocaet van den Raede in Vlaenderen"* en auteur van het *"Zesden Placcaert-Boek van Vlaenderen"* was geweest.

Het was een zeer wijze beslissing een jurist tot griffier te verkiezen want enkele jaren later werden verscheidene zeer belangrijke wetboeken uitgevaardigd onder andere :

- de *"Code civil des Français"* van 21 maart 1804 die op 3 september 1807 opnieuw gepubliceerd werd onder de benaming *"Code Napoléon"* ;
- de *"Code de commerce"* die in werking trad op 1 januari 1808.

De verkiezing tot griffier van de rechtbank van koophandel te Oostende was niet het eindpunt van de loopbaan van Jean Baptiste Hubert Serruys want later bekleedde hij nog tal van andere ambten zoals dat van vrederechter, notaris en burgemeester van de stad Oostende.

3.

In het dagboek dat een ingezetene van Oostende heeft bijgehouden van 25 maart 1793 tot 28 september 1802 en waarvan in 1997 een gemoderniseerde versie van de hand van A. G. DRIESSEN verscheen wordt de oprichting van de rechtbank van koophandel herhaaldelijk ter sprake gebracht.

Men leest er onder andere het volgende in.

19 oktober 1798

Er werd afgekondigd dat allen, die gerechtigd waren tot de verkiezing van de leden der Rechtbank van Koophandel, hun patent dienden bij zich te hebben om toegelaten te worden.

De benoeming, die normaal om 15 uur diende plaats te grijpen, ging niet door wegens gebrek aan voldoende kiezers en werd verschoven naar de 12 brumaire (2 november).

2 november 1798

Na de vergadering van de notabele kooplieden voor de verkiezing van de leden van de Rechtbank van Koophandel werden volgende leden benoemd : FREDERIK BELLEROCHE, voorzitter, LOUIS DE

VILLE (volgens het proces-verbaal van de vergadering LOUIS DEVETTE), IGNACE DE CONINCK, JAN DE GRUYTTERS en JACOBUS SERRUYS rechters en MATHEUS BRISSE, JAN COONEY (vader), MATHEUS OCKET en SEDRON BELPAIRE als rechters-plaatsvervangers.

8 november 1798

Om 15 uur werd de rechtbank van koophandel geïnstalleerd in een lokaal van de gewezen Oratorie.

21 januari 1799

Vandaag was het het verjaardagsfeest van de dood van koning Lodewijk XVI. In het midden van de markt was een theater opgesteld. Het feest begon met de beiaard en het afschieten van de stadskanonnen. Alle stads- en staatsbedienden en de staf verenigden zich om 10 uur op het stadhuis, terwijl het garnizoen zich rond het theater schaarde. Nadat de stoet op de markt kwam werd het feest geopend met enige toespraken tot het volk. Daarna zongen enige Franse toneelspelers enkele vaderlandse liederen. Nadien volgde een toespraak van de president van de Municipaliteit die besloten werd met volgende eed : "Ik zweer haat aan het Koninkrijk en aan de regeringsloosheid, getrouwheid en aangekleefdheid aan de Republiek en aan de constitutie van her jaar 3". Deze eed werd door alle bijzijnde beambten en militairen uitgesproken. Hierop beklom de commissaris van de Uitwerkende Macht het theater en gaf een lezing betreffende het feest. Nadien volgden nog enkele patriotische liederen. Nadien werden alle bedienden op het stadhuis uitgenodigd om het proces-verbaal van de afgelegde eed te komen ondertekenen. Ze werden als volgt gerangschikt :

- de leden van de Municipaliteit
 - de plaatscommandant aan het hoofd van de staf
 - de leden van de Rechtbank van Koophandel
 - de vrederechters en hun assesseurs
- (.....)

4.

De rechtbank van koophandel te Oostende was bevoegd voor het gehele rechtsgebied van de correctionele rechtbank te Brugge.

Heel snel gingen echter te Brugge stemmen op om ook daar een rechtbank van koophandel op te richten wat geschiedde bij wet van 9 januari 1805 (19 nivôse an XIII).

Per decreet van 18 november 1810 werd het rechtsgebied van de rechtbanken van koophandel te Brugge en te Oostende als volgt vastgesteld :

- het rechtsgebied van de rechtbank van koophandel te Brugge omvatte de kantons Ardoosie, Brugge, Ruiselede en Tielt ;
- het rechtsgebied van de rechtbank van koophandel te Oostende omvatte de kantons Gistel, Oostende en Torhout.

2. Het Verenigd Koninkrijk.

5.

In 1814 werd Brussel door Russische en Pruisische troepen bevrijd en werden de Zuidelijke en de Noordelijke Nederlanden verenigd onder prins Willem van Oranje, die Koning Willem I werd.

In 1818 schafte Willem I de Rechtbank van koophandel te Brugge en de Rechtbank van Koophandel te Kortrijk af.

De auteur Ph. van Hille schrijft hierover in zijn werk *"Het Hof van Beroep te Brussel en de Rechtbanken van Eerste Aanleg in Oost- en West-Vlaanderen onder het Nederlands Bewind en sinds de Omwenteling van 1830 tot 4 oktober 1832"* onder meer het volgende (bladzijde 18) :

"Willem I met zijn cartesisaanse geest had geen goed oog voor uitzonderingsrechtbanken, daarbij begrepen de handelsrechtbanken. Op 6 maart 1818 werden de koophandelsrechtbanken van Brugge en Kortrijk afgeschaft.

In Vlaanderen bleven alleen behouden, al moesten zij later bij de gerechtelijke hervorming verdwijnen, de rechtbanken van koophandel van Gent, Sint Niklaas en Oostende."

De gerechtelijke hervorming, die Willem I reeds bij het begin van zijn bewind had aangekondigd en die de afschaffing van alle rechtbanken van koophandel voorzag, kwam slechts tot stand door de wet van 18 april 1827. De toepassing van die wet werd uitgesteld. Ondertussen was België onafhankelijk geworden.

3. Het Koninkrijk België.

6.

Na de totstandkoming van de Belgische onafhankelijkheid in 1830 werden de Rechtbank van Koophandel te Brugge en de Rechtbank van Koophandel te Kortrijk heropgericht bij wet van 4 augustus 1833 (Belgisch Staatsblad van 8 augustus 1833).

In het verslag van de commissie die belast was met het onderzoek van het wetsontwerp betreffende de heroprichting van deze rechtbanken (Belgisch Staatsblad van 15 juli 1833) leest men het volgende :

"Le tribunal de commerce de Bruges fut établi par la loi du 19 nivôse an XIII.

Un décret impérial du 6 octobre 1809, porté en exécution de l'article 615 du code de commerce, réorganisa ce tribunal, et en établit un autre à Courtray.

Le gouvernement des Pays-Bas se montra constamment hostile aux tribunaux de commerce. Il avait conçu le projet de les supprimer tous et ce projet reçut un commencement d'exécution en 1818, par la suppression de ceux de Bruges et de Courtray, et de quelques autres encore. La loi sur l'organisation judiciaire devait compléter la mesure, en l'appliquant au royaume entier.

Cette suppression, conséquence d'un système que la Belgique a repoussé, paraît ne plus devoir être maintenue. Aussi votre commission vous propose-t-elle d'adopter le projet du gouvernement en tant qu'il a pour objet le rétablissement des tribunaux de commerce de Bruges et de Courtray."

7.

In de loop der jaren werden heel wat wijzigingen gebracht aan de rechtbanken van koophandel.

De meest ingrijpende wijzigingen zijn deze doorgevoerd door het Gerechtelijk Wetboek dat in werking trad op 1 november 1970 onder meer de volgende :

- het voorzitterschap van de rechtbank en het voorzitterschap van de kamers van de rechtbank wordt waargenomen door beroepsmagistraten in plaats van door lekenrechters ;
- de rechters in handelszaken worden niet meer verkozen maar benoemd door de Koning ;
- in de arrondissementen waar er nog geen rechtbank van koophandel bestaat wordt er een opgericht ;
- in de arrondissementen waar er meerdere rechtbanken van koophandel bestaan komt er één enkele rechtbank van koophandel : dit geschiedde zo in het gerechtelijk arrondissement Brugge waar er twee rechtbanken van koophandel bestonden namelijk een te Brugge en een te Oostende : de twee

rechtbanken werden verenigd tot één rechtbank verdeeld in twee afdelingen zijnde de rechtbank van koophandel te Brugge die bestaat uit een afdeling met zetel te Brugge en een afdeling met zetel te Oostende.

Slot.

De oprichting van rechtbanken van koophandel en meer in het algemeen de gerechtelijke hervormingen doorgevoerd door de Franse Revolutie worden doorgaans als zeer positief aangezien.

De meeste excessen, die gepaard gingen met deze hervormingen, verdwenen snel.

Over de oprichting van de rechtbanken van koophandel schrijft Georges Soyser in zijn in 1928 verschenen - zeer kritisch - boek *"Le Drame Révolutionnaire et Napoléonien à Ostende"* :

"Mais serons-nous contraints de consigner toujours, sans désespérer, le triste bilan de toutes ces misères imposées par le Directoire, au nom du "bonheur du peuple", sans jamais y découvrir une mesure utile et bienfaisante ?

Non. Voici heureusement décrétée par la République le 3 vendémiaire, l'érection dans les départements belges de dix tribunaux de commerce, à Bruxelles, Anvers, Louvain, Ostende, Gand, Mons, Tournai, Liège, Namur et Luxembourg.

C'était une innovation favorable, qui allait rendre plus tard au commerce, alors anéanti, les services les plus signalés, et une juridiction dont le dix-neuvième siècle devait épanouir l'action efficace et intelligente."

De Vlaamse rechtsgeleerde R. Van Lennep drukt zich in zijn werk *"Belgisch Burgerlijk Procesrecht, Deel IX Rechterlijke inrichting"* verschenen omstreeks 1958 op pagina 7 als volgt uit over de hervormingen doorgevoerd door de Franse revolutie :

"De grondstellingen uitgevaardigd door de Franse omwenteling liggen nog steeds aan de basis van onze huidige gerechtelijke organisatie en hun behoud blijkt zonet de enige, dan toch een voorname waarborg of zelfs voorwaarde van westerse beschaving en een lichtbaken voor andere beschavingen.

Die grondstellingen zijn de scheiding der machten, de omschrijving der taak van de Rechterlijke Orde als draagster van de Rechterlijke Macht, de afschaffing der berechtigingsvoorrechten of onttrekkingen aan de gewone rechtsmacht, de afschaffing van het venaal en hereditair karakter van judiciale ambten, de openbaarheid der terechtzittingen en de motivering van gerechtelijke uitspraken."

KLEINKUNSTAVOND EN SOUPER

Onze jaarlijkse kleinkunstavond en souper gaat dit jaar door op
zaterdag 5 december

Voor meer details zie bijgevoegde nota